

PANU:

"NELJÄN AKAN HÖYRYVENE"

Otsikkoon lainattuihin sanolhin kiinnitti ensimmäisenä huomiotani Juniori, joka tutki Jorma Pohjanpalon teosta Suomi ja merenkulku. Täytyy myöntää, että on ollut mokomasta ennen kuullut, vaikka viestejä Oulun muinaisista "soutukoista", soutajanaisista, onkin vuosien varrella tihkunut korviini. Tässäkin kirjassa rajoittuu maininta piirroskuvaan teksteineen.

Kuvan tekstissä kerrotaan, että kampivene Necken, "neljän akan höyryvene", alkoi kesällä 1860 välittää liikennettä Oulun sisä- ja ulkosataman välillä. Veneen kummallakin puolella näyttää olevan halkaisijaltaan kolmattametrisen siipipyörä ikään kuin suuren kärryn rattaat olisi nostettu keskelle venettä, ellei nyt sitten kummallakin pyörällä ole oma akselinsa, jota kumpaakin kaksi nalsta kamasta pyörittää. Hommaa tarkkailtava perämies seisoo tyyrinä halkuja plipustaan vedellen. Mat-

kustajia suojaa sekä sateelta että paahteelta tyylikäs kangaskatos.

Tämä "Näkki" on selvästikin matkalla Toppilasta Ouluun, mutta piirros on melko varmasti jälkikäteen tehty, koskapa kaupungin yläpuolelle kohoaa tornirakennelma, joka lähinnä mulstuttaa Linnansaaren tähtitornia. Tähtitorni rakennettiin kuitenkin vasta kolmatta vuosikymmentä myöhemmin. Muutakaan samantyyppistä tornia ei Oulun yläpuolelle koskaan ole kohonnut. Mutta "kannänkä", sano ruottalainen, venehän tässä tärkein on. Ja totta mikä totta, uskottava meidän on tohtorismiestä, vaikka hänellä onkin sama man kirjan kahdessa muussa oululaiskuvassa asiavirhe, pahanlainen sitäpaitsi kummassakin. Em. "Neckenin" sivulla (101) on kuva siipiraslaiva Wellamosta Oulun rannassa Pokkisenväylän suulla Piispalan edustalla. Tekstissä sanotaan, että 1873, mutta taustalla näkyvät rakennukset, aivan samat

kuin tämänkin päivän kuvassa, ovat — vanhimmat — vuodelta 1884.

Toinen virheellisesti tekstitetty Oulun kuva esittää tervahovia, tar koittaa esittää Toppilan 1901 palanutta "hovia", mutta esittää palon jälkeä muodostettua väliäkaista Kraakkulan "hovia" Hieta saaren Hartaanselän puoleisessa päässä. Saman virheen ovat, valitettavasti, toistuvasti tehneet monet oululaisetkin julkaisut kieltäy ysen jopa julkaisemasta pyydettyjä oikaisuja.

"Neljän akan höyryvene" on siis yksi oululaisten "pakettien" edeltäjästä. Kuten jo sanoin, olen minäkin kuullut ja luke nut soutajanaisista, "roddarmata meista", jotka soutaa kiskoivat lotjamaisia veneitä "Prännärin rannasta" (Merijalin) Heikolanniemen (linja-autoaseman ranta) ja takaisin. Heistähän puhuvat jo matkakumppanukset Porthan ja Franzen kesällä 1794 Oulun kautta kulkieksaan, kunhan ei myös jo kuuluisa engelsmanni Clarck tai mainio Acerbi.

Kuten hyvämuistinen lukija muistaa, valmistuivat Merikosken sillat vasta 1869, mutta Toppilansalmi synnyksen satamaksi jo 1700-luvulla.

Enpä hoksaa edes P. W. Snellmanin puhuneen tällaisista "paketeista",

Kampi- eli veivivene ei kuitenkaan näytä olleen oululainen keksintö. Pohjanpalon kirjassa on kuva Käviä-nimisestä kampiveneestä, joka 1850-luvulla välitti Helsingin "matkustajaliikennettä" Kauppatorin rannan ja Kaisaniemen välillä. M. v. Wrightin piirroksista ei ilmene, olivatko Helsingin Kävijän käyttövoimana naiset. Pohjanpalo mainitsee myös Juoxia-nimisen paikallista ja nimittää näitä mainittuja myös polkuveneiksi.

Vanha oululainen joutuu vähän väliä tilanteeseen, jossa hänen pitäisi osata selittää, mitä ne oululaiset "paketit" oikein olivat ja mistä nimitys johtui. Onnilla ja Frejalla matkustanut osaa tietenkin vastata kysymyksen edelliseen osaan, selittää, että ne oli pieniä höyrypaatteja, jotka väittivät liikennettä Heikolanniemestä Toppilaan ja takaisin, mutta sanan "paketti" selittäminen on ollut vaikeaa. Kerran olen lukenut jostain haastattelusta, miten Hammarin konsuli sen selitti, mutta nyt löysin asian myös tästä Pohjanpalon kirjasta. V. 1816 avattiin New Yorkin ja Liverpoolin väliin säännöllinen laivalinja, jonka suht. pienet (300—500 t) mutta nopeakulkuiset purjelaivat, ns. Packetit, kuljettivat parhaasta päästään matkustajia. Siis pieni paatti, säännöllinen linja, matkustajaliikennettä: "paketti" Oulun—Toppilan—Oulun linjalla.